

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 43. ANUL XVI.

Sabiu, in 30 Maiu (11 Iunie) 1868.

Telegrafulu este de doue ori pe septemana: joia si Duminica. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditiua foiei pe afara la c. r. poste, adu bani gal' prin scrisori francate, adrestate catre expeditiua. Pretulu pnenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. n. iar pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celalaltepartii ale Transilvaniei si pen-

Pronunciamentul.

In zilele din urma se scrise multa si in diferite moduri despre unu pronuciamentu, datatu din Blasiu si publicatu in „Federatiune“ si „Gaz. Trans.“ si dupa aceste unu numeru insemnatu de alte diuarie. Noi amu pastratu tacere fatia cu acesta intem- plare pana acumu, candu primimu urmatorea corespundintia:

De pe Ternavi 21 Maiu
Dle redactor! Din numerii cati mi au venitu la mana, vedu ca in statulu Dvostra diuaru nu se face nici o amintire de pronuciamentulu din apropierea nostra. Ce e dreptu nici eu nu amu fostu in fatia loculu, pentru ca nu mi s'au datu de scire, si asa detaiuri nu ve sciu comunica despre decursulu lucrulu. „Gazet'a Transilvaniei“ mi-au datu cea mai multa deslusire descriindu-se acolo pe largu totu decursulu serbatoriei de 3/15 Maiu 1848.

Noi nu scimu ce sa mai cugetamu de lucruri de aceste si aru fi bine, ca sa se faca vre o renduiala in privinti'a acest'a, ca sa scie omulu de ce sa se tina, eaci asia unia serbeza, altii nu, si pe urma si din acest'a se nasce vorba intre omeni.

Nu scimu ce va mai fi in venitoriu, vedemu inse ca in tempulu de fatia stamu reu, eaci pre langa tote romorile ce se facu, aceia-si cari le imprascie mai tare acasa, se pare ca lucra alfeliu.

Noi cesti dela tiara nu pulemu fi asia petrundictori in cele politice; dara atata cunoschemu si noi ca tote aru pute merge alfeliu. Romanulu totu deun'a numai dreptatea o cere. Nimica mai departe. O parte de magiari de esemplu, in tote adunările private ne promitu mereu si ne asigura ca totu aceea „voimu si noi“ si apoi de cate ori ne adunamu la marcaluri, ori altu undeva in locuri de aceste, se facu focu, deca indrasnesci a pasi cu o pretensiune din cele mai modeste. Diuariele lor nu lasa nimica nesuspitanat si nedespretiuita; apoi cumu sa credesca si sa se consoldeze increderea imprumutata?

Aceste tote ne punu pre ganduri si amu dori sa le vedemu odata deslegate, dora atunci s'aru mai linisci spiritele si amu pute sane apropiamu unii de alti etc etc.

Imputările ce ni se facu, de si in modu finu, nici nule luamu in nume de reu, nici nu le vomu refrange, pentrucă antaiu, zelulu pentru totu ce e nationalu, ca atare, si deca e gresitu din caus'a ne cuprinderei situatiunei, nu e de condamnatu; a dou'a nu vomu refrange nimic'a, pentru ca deca aru judeca cineva cele dte de noi in obiecte de felulu acest'a, fara de prejudeciu, atunci nu aru incapé imputările — pentrucă de imputări indirecte trebuie sa luamu noi cuvintele seu cugetele corespundintelu nostru —, pentru ce amu facutu fatia cu pronuciamentulu, ci aru fi caditu de sine din capulu loculu.

La loculu acest'a vomu reflecta numai, ca din corespundinte nu a pututu, si altu cine-va nu si-a luat ostenel'a a ne incunoscintia atatu despre pronuciamentu catu si despre impregiurările in care s'a nascutu pronuciamentulu, dela cari din urma aterna forte multu. Aterna pentru aceea, eaci in vietia publica nu e de ajunsu ca sa se creze, sa existe, si sa se incunoscintieze cutare idea seu fapta, ci e de lipsa a sci si form'a prin care a devenitu trupu, eaci pre bine dice proverbiulu latinu: „Forma dat esse rei“; si asia ai recunosce valoarea in intelesulu ei deplinu. Din cele ce s'a publicatu in diuarie, noi nu amu pututu vedé alta, decatu conceptulu pronuciamentulu, carele s'a facutu cu ocaziunea serbarei nationale dela 3/15 Maiu a. c. Factorii cari sa dea ponderositatea actului ne suntu recunoscuti si asia nu scimu suntu ei numai nisce diletanți politici seu au fostu membri, cari sa compuna o conferintia nationala asuala, adeca, dupa usurile de mai inainte recunoscuta de natiune. Cu acest'a vremu sa dicemu atatu, ca suntemu forte scrupulosi candu e vorba de acte, cari taia in vietia nationala, si nu numai ca voimu, dara si pretindemu, ca acele se fia respectate si tratate cu tota seriozitatea ce li se cuvine. Deca nu ne lipsea cunoscentia despre impregiurările aceste atunci era alta vorba.

Ca sa nu fimu reu intielesi si si mai reu explicati, sa ne deslucimu totusi si acum in vre-o cate-va cuvinte, spre liniscirea corespundintelu nostru si spre cea a cetitorilor nostri.

Serbatorile nationale si manifestatiunile de felulu acest'a, ca atari, le stimamu si le vomu stimá totu-deun'a, sub conditiunea aceea, ca ele voru fi puse in scena cu demnitatea loru cuvenita si in marginile legi.

Deca e verb'a de 3/15 Maiu din anulu 1848, anulu acest'a a fostu unu anu epocalu pentru tote poporele Europei. Libertatea a resaritu in acelu anu si pentru noi, de-si a fostu intonecata de noorii tristelor eveneminte ce s'au succesu.

Aducerea aminte de diua aniversaria dela 3/15 Maiu 1848, ce s'a tinutu cu aprobarea Guvernulu ardelenu, nu o pote lua nimenea in nume de reu; ba si simtiulu de recunoscintia aduce cu sine, ca pentru asemenea momente din vietia poporeloru sa se pastreze o pia memoria. Si candu acele se facu pre principiulu depusu in juramentulu de pre campulu libertatiei, carele se adreseza cu amicitia catra toti binevoitorii natiunei romane si remanu in marginile aceste, atunci nime-nea nu va pute unu cuventu sa dica contra acestoru simtieminte.

Chiaru si o manifestatiune intiepleta nu va fi nici candu condamnata, in unu statu care garanteza libertatea constitutionala. Pentru ca guvernulu pote numai profita din a cunosce dorintiele guvernatorulu sei si a vedé ca unde ce aru trebui sa faca pentru multiamirea cetatieniloru statulu. Insa tote aceste trebuiesc facute asia, incatu sa nu dea ansa nimeniu, nici de a persifla asemenea manifestatiuni, nici de a privi in ele numai acte de ostilitate contra cutarei seu cutarei partide.

Nu desconsideramu nici purtarea unei parti din pres'a unuresca, carea se silesce a vedé agitatiuni in tote manifestatiunile, adese si cele mai nevino- vate, si neliniscisce si intarita de o parte pre cetitorii sei, si arunca de alta parte indignatiunea si sternesce resbunarea. Cu tote aceste noi romanii, pre carii trebuie sa ne dora tare de noi insine, sa ne pastramu caracterulu nostru originalu si aceea ce facemu sa nu fia numai o gola demonstratiune, ci totu pasulu nostru sa fia o petra solida in edificulu viitorulu nostru nationalu.

Nu e de multu de candu amu recomandat ferire de eclaturi, va se dica ferirea de a face putinu sgomotu, carele sa nu siba mai de parte nimica in sine decatu sgomotu. Sa nu ne lasamu a ne seduce de press'a straina, eaci aceea, avendu cunoscentia despre starea lucruriloru la noi, se pote lesne, ca seu sa se prefaca a se teme, seu sa apande, pentru ca sa se continue o cale bine venita partidei sele. „Neue fr. Pr.“ asemanu pre romani, nu demultu, cu selbatieli, si acumu vine ca sa ne laude. De asemenea Danai sa ne temomu mai tare candu vinu a ne aduce daruri.

In momente ca cele de fatia sa dovedimu maturitatea nostra nationala prin aceea, ca vomu cunosce ce e in interesulu nostru si ce e spre stricatiunea nostra, pastrandu totu odata demnitatea nationala intraga.

Pentru ca cetitorii nostri se pota cunosce despre ce ne fu verb'a, publicamu urmatoriulu:

PRONUCIAMENTU.

Intielegintia romana, adunata spre a serba aniversaria dilei 3/15 Maiu, celei atatu de memorabili in analele natiunei romane, petrunsa de insemnatarea dilei, dupa terminarea serbarei a aflatu cu cale a se aduna intru una unire si intre marginile legi a descute atatu asupra situatiunei politice presente, in care, in contra volei sale, se

vede aruncata presine si natiunea romana. — catu si ca cetatiani credintiosi aug. seu monarchu si Mare Principe, si tieriei, asup'a medialorlu, ce le considera a fi sigure corespunditoare spre delaturarea nemultiamiriloru interne, ce domnesen in natiunea romana din Transivan'a si se manifestu pre tota diu'a, din tote unghiuriile tieriei.

Deci preinsciantandu lucrulu la loculu competente, s'a intrunitu, spre scopulu preamentitu.

Intrunirea formata in modulu acest'a, dupa des- batere, precum o cerca momentulu obiectulu, face urmatoriulu.

Pronuciamentu.

Considerandu nemultiamirea generale, conside- rendu pericolulu prea invederatu, in care ajunse natiunea romana, limba si confesiunile ei prin sta- rea presente a lucruriloru si nemultiamirea prove- nitoria de aci;

Considerandu, ca acest'a din urma nu se pote delatura, decatu punenduse in vietia principiale de egalitate, atatu nationalu catu si confesiunile;

din detorintia catra patria si natiunea nostra, cari suntu aruncate pre marginea unui abisu, si nu se potu mantui, decatu prin multiamirea justeloru pretensinni ale natiunei nostre, carea face maiori- tatea precumpaniforia a locuitoriloru Transilvaniei, dechiaramu a remane neclatiti pre langa principiale si preten- siunile prochiemate serbatoresce de natiunea romana in adunarea generale si legale dela 3/15 1848.

Era in specie:

1. Ne pronuciamu pentru a utonomia Transilvaniei, pre bacea diplomei Leo- poldine si a sanctiunei pragmatice, cu atatu mai vertosu, ca si autonomia tieriloru croato slavone e recunoscuta, de si relatiunea acelor'a catra Ungari'a a fostu cu totulu diferita de a Transilvaniei.

2. Ne pronuciamu pentru reactivarea articliloru de lege, adusi in dicta dela Sibiu 1863/4 prin ambii factorii competentii ai legislatiunei s'actiunati de Maiestate publicati si pusi in vietia, prin cari articlii natiunea romana s'a inarticulatu ca natiune regnicolaria, lim- ba si confesiunile ei s'au garantatu.

3. Ne pronuciamu pentru redeschiderea di- etei transilvanice pre bacea unui adeverate reprezentatiuni poporali, dupa dreptu si cuvenentia, in sensulu votulu datu de minoritatea romana la dicta feudala din Closiu anulu 1865. Ca noi, dicta pestana nu o potemu cu nsidera in dreptatita a face legiva lide pen- tru Transilvania nici pre transilvanii, ce pote voru fi siedindu intr'ensa, de reprezentanti legali ai tieriei nostre.

Fiindu-ca intru impregiurările presente, nu ni-a remasu altu terenu pentru a castigá incunventiare si valore convictiuniloru nostre politice, ne restin- gemu la descoperirea loru pre calea publicitatei ca celu putienu in esta modu se ne plinimu detorintia de cetatieni, misuindu totu odata a face si unu servitiu regimulu prin descoperirea franca a nemultiam- mirei provenitorie din purcederea densulu intru a- facerile Transilvaniei. —

Blasiu 3/15 Maiu 1868.

(Urméza subscierile.)

Eveneminte politice.

Sabiu 29 Maiu.

Caletori'a Principelui Napoleona e obiectulu celu mai interesantu alu dilei. Petrecerea lui in Vien'a in incognitu celu mai strictu si impregiu- rarea ca mai multu pres'a francesu vorbesce despre calatori'a lui, punu pre omu pre ganduri si-lu facu a se intreba care sa fia scopulu acestei caletorii.

Cumea nu aru avé missiune politica nu se mai póte negá; si din indoielile divarielor franceze despre acést'a; si tacerea celor nemtiesci se vede si mai tare ca caletoria e politica.

Diet'a Ungariei.

In siedintia dela 4 Iunie a casei deputatoru dupa incunoscintia despre sosirea mai multor petitiuni preda P. S o m s i c h cá presiedinte alu comisiunei finantiale unu raportu despre propuneri contributiunale. Raportulu lu cetesce referintele K e r k a p o l y i. Se va tipari raportulu si se va distribui intre membri. M a d a r á s z transpune dietei 121 petitiuni, cari ceru schimbarea legiloru din 1867/8 pentru afacerile comune. Se tramitu la comisiunea de petitiuni. Carolu Stoll predá o cerere, in care se tratéza cestiunea principiala despre puseiunea unui impiegatu alu statulu cá representante in dieta. Intrebarea se inverte pre lánge aceea, ca au impiegatii statulu, cari sunt platiti de statu, indetoriri fatia cu cetatienii statulu? Ans'a la cerere a si la desbaterea acestui principiu o dede votulu de nemultiamire ce-lu primi deputatulu Stoll, prin sectionea justitiei, dela ministeriulu de finantie, pentru ca deusulu (Stoll) cá deputatu si nu cá impiegatu, si a datu parerea libera la gravaminele asterute de cátra mai multi baiasi dela Baia-mare. Cs a n á d y interpeléza pre ministrulu de culte, déca are de cugetu inca in sesiunea de fatia, a se presentá cu unu articulu de lege, prin carele principiu depusu in art. 20 din 1848, pentru deplina egala indreptare a confessioniloru, sa devina fapta. Ministrulu de culte promite a responde cátu mai curendu.

Sigismundu B o r l e a adreséza ministrulu de industria si comerciulu urmatorea interpelatiune:

Onorata casa! Dela anulu trecut 1867, incóce amu primitu intre epistolele private sosite pre posta cáte-va cu sigilulu frántu si sigilate de nou cu sigilulu postalu, iéra altele numai cu sigilulu frántu; ba nu de multu, tramitendu o epistola privata in comitatulu Aradului, aceea fu immanuata respectivulu adresatu numai fórté fárdú, cu sigilulu meu frántu si prevediutu cu sigilulu oficiulu postalu. Cu tóte ca acést'a, inainte de 1867 n'amu esperiat'o nici odata si de-si acestu fenomenu nou mi-a batutu tare la ochi, — totusi amu fostu aplecatu a atribui tóte aceste intemplárei. Intra ceea alaltáeri amu primitu dela Dev'a o epistola recomandata, prevediuta cu trei sigile, pre a cárei cuverta erá scrisu, ca cupriade documente in pretiu de 20 fl. Cuvert'a acestei epistole e sparta la ambele capete lánge sigile, chiaru asiá, precum o sparge respectivulu proprietariu alu epistolei, cándu voiesce a scóte cuprinsulu, si in locurile sparte e sigilata de dóue ori cu sigilulu oficiulu postalu. Din acestea, onorat'a casa, care cauta la acést'a epistola, se póte pre deplinu convinge, ca cuvert'a ei nu s'a frántu din intempláre, ci cu intentiune, si ca acést'a epistola inainte de a veni la mán'a mea a fostu cetita de altii, cari firesece, déca le-a plácutu, au pututu luá si din documentele ce continea. Si cá onorat'a casa sa se convinga pre deplinu despre adevérule asertiuniloru mele amu onóre a pune epistol'a din cestiune pre mé'sa onoratei case, asiá precum amu primit'o, fára de a o fi desfacutu, rezervandu-mi dreptulu, de a o luá iérasu la finea siedintiei, ca bateru dupa dóue septemáni sa o potu ceti si eu.

Onor. casa, de-si acést'a afacere, aparandu la prim'a vedere cá unu negociu privatu, s'aru vedea a nu fi apta spre interpelatiune, insa considerandu ca, precum sum informatu, desfacerea unoru aseméne epistole se intempla, de unu tempu incóce, adese-ori, — si asiá mai multi au parte de acést'a neplacere; considerandu, ca de alta parte amu auditu afirmandu-se si aceea, ca oficialii posteloru rumpu, séu ei, séu, in urm'a instructiuniloru superioriloru loru, prin altii, unele epistole private, si, prin urmare, organele oficiali violéza sántienia sigilulu si a secretulu, prin ce afacerea i-si perde caracterulu seu privatu, — si de óre-ce nu potu crede, ca ministeriulu sa aiba cunoscintia de asiá ce-va, nici ca aru existá vre-o instructiune analoga si, prin urmare, aceste fapte nu potu fi considerate decátu cá abusuri ale unoru oficiali: cotezu a indreptá cátra on. ministeriulu alu industriei si alu comerciulu urmatorea interpelatiune:

1. Are on. ministeriulu cunoscintia despre autorisarea oficialiloru de posta prin superioritatile loru, pentru cá séu ei sa rumpa sigilele unoru epistole private, séu sa le dea unoru oficie politiale pentru a le rumpe, si ca acelea sa nu se admaneze proprietariloru loru decátu dupa acést'a operatiune?

2) De-ora-ce este fapta, ca la unele oficie postale se intempla astfelu de abusu: este inclinat on ministeriulu a dispune cá atari abusuri se se nimicesca de totu si oficialii de posta, credinciosi juramentulu loru oficialu, sa admaneze epistolele, nevatemate, precum se cuvine in un'a tiéra constitutiunala, proprietariloru loru respectivi.

Amu onorea a insinuá acést'a interpelatiune si in scrisu.

Stefanu G o r o v e, ministru alu industriei si alu comerciulu, responde la acést'a interpelatiune: Cátu pentru faptele memorate, — dice d. ministru — elu le va cerceté, fára a asepta vre-o decisiune a casei in ast'a privintia, cu participarea si intrevenirea dnului deputatu. (Aprobare.) — Dnulu deputatu sa spuna apoi casei, ca fostu-a acést'a cercetare nepartiale séu ba. (Aprobare). Iéra cátu pentru obiectu, d. ministru nu scie neci decátu, ca oficiolatele postale sa fia desfacutu epistole séu sa fia frántu sigile, si neci nu crede a poté fi provocatu prin d. deputatu ca sa se dechiare, déca s'a emisu prin ministeriulu una aseméne ordinatiune. (Aprobare) Unu ministru magiara respundietoriu nu va face neci candu acést'a; d'altmintre, déca d. deputatu este informatu, sa constateze fapta inainte casei (Aprobare vica.)

M a n o i l o v i c s interpeléza ca legea usureloru caséza-se? la care ministrulu de justitia responde, ca are gat'a unu proiectu de lege in privintia acést'a, si lu va presentá casei cátu mai curendu.

Lege

in causa celoru de confessiunea gr. orient.

§ 1. Congresulu nationalu serbescu, conchiama in anulu 1864, si in 1865 continuatu in Carlovitiu, pre cátu a fostu elu compusu cu abateré dela § 8 alu articulu 20 din 1867/8, prin acést'a se legitimeza.

§ 2. Metropoli'a de sine statatoria si de dreptu egale cu a serbiloru, infiintata pre sem'a romániloru de relegea gr. orientale, aseméne si radicarea episcopiei greco-orientale din Ardelu la archiepiscopia, se inarticuléza, si dispuseiunea articulu-lui X din 1792 se estinde asupra-i.

§ 3. Dupa ce deci despartirea credinciosiloru de relegea gr. or. in dóue provincie bisericesci ne-dependinti de olalta, produce lips'a de a exercitá fia-care parte pentru sine deosebitu autonomi'a ce le este garantata prin § 8 alu articulu 20 din 1848, rezervandu Maiestatei Sele supremulu dreptu de inspectiune ce se va exercitá amesuratu constitutiunei; credinciosii numiteloru dóue metropolii suntu indreptatiti, intre marginile legiloru tieréi a decide si regulá fia-care parte de sine si pentru sine deosebi in adunárele biserice (congresele) ce se voru conchiama din tempu in tempu de cátra Metropoliu, dupa aretarea fácuta mai intáiu cátra Maiestate — causele loru bisericesci, scolari si fundatiunali referitorie la acestea, si a le aministrá si guverná de sine prin propriile loru organe intru intielesulu statuteloru ce se voru stabili in aceste congrese si se voru incuviintá de Maiestate.

§ 4. Credinciosii ambeloru metropolii au dreptulu pre lánge rezervarea dreptulu pré inaltu de incuviintiare, a-si organizá adunárele bisericesci (congresele).

§ 5. Spre scopulu acést'a ministeriulu se insarcina, cá sa mijlocéscu prin Archiepiscopulu Carlovitulu si Patriarchulu serbescu convocarea cátu mai curendu a congresulu bisericescu serbescu nationalu de confessiunea gr. or., constatatoriu dupa practica de multu observata — afara de archierei concerninti, din 25 deputati clericali, 50 lumeni si intre acesti'a se voru alipi 25 din granitia militare.

§ 6. Totu ministeriulu va midiloci convocarea cátu mai curendu a congresulu bisericescu romanu nationalu de confessiunea gr. orientale, constatatoriu amesuratu propunerei sinodulu episcopescu romanu — afara de archierei concerinti, din 30 deputati clericali, 60 lumeni si intre acesti'a se voru alege 10 din confiniulu militare.

§ 7. Cea mai d'antáia tema a ambeloru congrese bisericesci ce astfelu se voru conchiama, vá, fi a stabili organizatiunea congresulu pre lánge incuviintiare Maiestatei sale.

§ 8. Pretensiunile de totu felulu, escate din despartirea ambeloru metropolii, pre cátu elu nu s'aru poté impaca prin inoicela reciproca, atátu cele ce atingu metropoli'a intréga, cátu si cele ce a-

tingu diecesele episcopesci séu comunele bisericesci séu dóra pre unii individi singurateci, voru avé a fi in validitate cu scutintia de timbru si de tace — naintea acelu judetiu ordinariu, ce se va delegá pre lánge contrasemnatura ministrulu concerninte, de cátra Maiestatea Sea, si acést'a procedura, delaturádu-se tóte altele remedie juridice, se va tiené numai apelat'a ordinaria la dóue foruri superióre si astfelu de procese apelate se voru decide prin fóurile apelative afara de seria.

§ 9. Credinciosii de confessiunea gr. orientala, cari nu suntu neci dela limb'a serbesca nici romana, si mai departe se lasa in tóte acelea drepturi ale loru, ce le-au exercitatu pan'acum in aministrarea de sine a afaceriloru bisericesci comunali si scolastice, intru intrebuintiarea libera a limbéi rituali, precum si in manipularea averei si fundatiuniloru loru bisericesci comunali.

§ 10. Dispuseiunile §-lui 8, articulu 20 din 1848, cari suntu contrarie cu acést'a lege, se nimicescu.

Siedintia lunaria a comitetulu districtualu a Fagarasiului.

In 26 tinu comit. districtulu acestui'a siedintia sea lunaria, unde illostr. Sea diu capit. supremu dupa deschiderea siedintiei face o motiune, sa se tramita Maiestátei Sele o adresa de bucuria pentru fericit'a nascere a Maj. Sele Imperatés'a, Regin'a si Dóm'n'a nóstra. Dlu vicariu A n t o n e l l i, insa, se vede, ca fiindu de mai inainte petrunsu de aceeasi inalta idea, avea adres'a si formulata gat'a, carea se primesce de comitetu cu adangerea, ca sa se traduca din cuventu in cuventu in limb'a magiara si asiá sa se substérna la locurile mai inalte.

Unu altu obiectu de insemnetate mare ce se desbatu in acea siedintia erá o epistola din comitatulu Abauj. Serisórea acést'a provóca pre districtu a sprigini proiectulu disulu comitatu in favórea introducerei limbéi magiare in modu esclusivu, atátu la administratiune cátu si la justitia. Vicariulu Antonelli presenteza unu contra-proiectu carele venindu in desbatere in diu'a urmatória da anse la dispute mari. Neputendu veni desbaterea la unu finitu cu resultatu decidiatoriu H. S. domnulu Capitanu supremu propune o comisiune de 6 membri (3 románi 3 magiari), carea sa caute modulu de impacere intre diferentia de opiniuni. Dupa unu patrariu de óra se primesce operatulu cu modificáre fácute de comisiune cu unánimitate si se decide a se traduce si in limb'a unguresca.

Mai vinu si alte cari parte tinendu-se de competintia dietei, parte de cea a ministeriulu se relega si indruméza la locurile respective.

Actulu care servece de respunsu la hárti'a comit. Abauj, si care se va comunicá si celoru lalte municipalitati ale tieréi este urmatoriulu:

Representatiunea districtulu Fagarasiu in causa limbéi.

Proiectulu de lege pregatitu de cátra comisiunea dietei unguresci cu scopu de a se regulá referintiele nationalitatiloru din Ungaria dede mai antáiu representantiei comitatulu ungaro-slavonescu Zemplin ocaziune de a protesta in contra acelu proiectu, a si circula protestulu sei pre la tóte municipale Ungariei si ale Transilvaniei, dandu ocaziune la frecári intre diferitele natiuni. Totu asiá facu in dilele mai de aprópe comitatulu Abauj.

Representantia acestui districtu, privindu tóte trele acelea acte din punctulu seu de convictiune, intre ori care alte impregiurári n'ar fi trebóitu sa se ocupe cu ele de locu, pentru-ca referintiele nóstre nationale in Transilvania se afla deja regulate prin lege chiara, si usulu celoru trei limbi ale patriei se afla pre calea cea mai buna de a se regulá si atatori prin poterea vietiei practice chiaru precum se vede acelasu regulatu la celea trei natiuni ale Elvetiei. Dupa ce inse epistol'a circularia a representantiei comitatulu Zemplinu amagi inca si pre unele municipia din Transilvania, pentrucá sa se alature la protestulu acelei'a, si dupa ce credemu ca epistol'a comitetulu Abauj póte se amagésca inca si pre altele. — Representantia acestui districtu crede a fi de detorintia sa, cá se preintempine si ea unele idei prejuditiose atátu presentulu, cátu si venitorulu si se nu sufere a i se dice: Qui tacet consentire videtur.

Subscripsulu comitetu districtuale i-si implinesce acést'a detorintia a sea cu atátu mai vertosu, cu cátu elu se scie a fi representantele unei populatiuni ce face parte din natiunea romanésca, este pe-

trunsi de iubire cătra limb'a sa natională, cum și mundru de nationalitatea sa și de istoria ei.

Sunt mai bine de ani treizeci, de cand lup'ta pentru limb'a natională s'a început în Transilvania în urmărea deselor încercări de a suprima limb'a romană. În totu decursulu acelu peridu de timp romanii au luat parte activă la lup'ta împusa lor de cătra alții pre terenulu acest'a, folosinduse de tôte mijlocele pe cari a fostu în stare de a și le castiga mai alesu în epocile deciziei. Că se facem de publicitatea romană, care în totu timpulu priveghiea cu tôte aprigime pre langa altariulu limbai, la anul 1842 pre candu diet'a Transilvaniei încercase concludere prejudicioasă limbai năstre, acca parte a clerului romanesc, care după legi nu se putea renunța între clerurile tolerate, a înaintat prin capitululu dela Blăși protestulu celu mai vigorosu în contra acelei încercări. În anul 1848 grigea cea mai mare și mai imperativă a națiunii romanesci reprezentate într'o adunare de 40 mii suflete a fostu, că redimată pre principiulu libertății, egalității și frăției, se și asigură independența natională în respectulu politic, se luereze în numele seu că națiune romană cu limb'a sea natională în tôte afacerile câte se atingu de dens'a atātu în legislațiune câtu și în administratiune.

Dupa înadusirea revoluțiunii, sub totu timpulu absolutismulu națiunea romană nu numai că nu se abatut pre unulu minutu macar dela principiile credinței se politice și nationale respicte în mai multe petițiuni și proteste subternate mai de înainte la Prea Înaltulu Tron, ci tocma din contra, de și trantita la pârte, s'a folositu de ori ce ocașiune spre a protesta în contra tuturor încercărilor de exterminare natională. În Ianuaru 1861 conferința romană adunată la Sibiu, de și nu eră compusă din membrii alesi, totusi așa, precum eră, i și țienut de prim'a dorință de a pretinde garanții de ajunsu pentru existența sea natională și pentru înflorirea limbii se.

Dupa aceea națiunea nu s'a odichnit, pana candu nu si vedut limb'a sea introdusă acolo unde i se cuvinea sa se afle de multu, adică în s'ala legislativă, cum și pre la tôte dicasteriale și cancelele riele administrative și judecătorești.

La tôte acestea acțiuni natională și patriotice districtulu Fagarasiului a luat parte activă în modulu celu mai eminent și totu deon'a alaturea cu cei mai de frunte luptatori pentru drepturile patriei și ale națiunii atātu în adunări, câtu și în deputatiuni natională, atātu în sinulu acestui comitetu, câtu și în diet'a țierei. Este deci învederat, cumca comitetulu districtuale respingendu dela sineși requisitiunile venite din comitatele Zemlinu și Abauj, nu face mai multu, decâtu isi remane siesi consecințe, implinesce voința populațiunii și protestă în contra celui mai micu prepusu, ca dora aru cugetă de a se renegă pre sine însusi pentru că mai apoi se cada sub sigurulu blastemu alu posterității.

În detalierele epistoleloru dela Zemlinu și Abauj comitetulu nu voiesce a se lasă. Opiniunile respicte în aceste epistole suntu reinfrante de multu din alte parti în modulu celu mai stralucitu. — Dăca totusi este că sa se oprăscă cinev'ă la vre-o parte a acelor epistole, apoi vomu observă, cumca simburile lor este că: limbile nemăgiare se fiă suferite numai în comună, biserica, școlă și în familia; iera în adunări municipale, în administratiune, la tribunale și așa mai departe; nici decum și nici odata, pentru-ca altminteru aru fi confusiune habilonica.

Subscrisulu comitetu din partea sea este convinsu, cumca locuitori Transilvaniei, prin urmăre și locuitori acestui districtu, voru începe se guste în destularea și fericirea numai atunci și numai sub condițiune, dăca usulu celoru trei limbi transilvane se va regula în t o c m a, precum este regulatu usulu altoru trei limbi în Elvetia. Tôte argumentele câte se aduc în contra acelu usulu suntu combătute și nimicite în viața practică, prin urmăre valorea lor trebuie se dispara de înaintea esemplorulu practice, pre cari poporele pământului le au nu numai în susu numitul statu, ci și în Belgia, în Statele Unite ale Americii de nord, în Sabaudia pana se află unită cu Piemontulu, tocma și în provinciile germane din imperiulu Rusiei. Cându din contra ori unde limb'a unei națiuni mai numeroase a fostu seu este delaturată, calcata la pământu precum în Boemia și în Irlanda, pre acolo nici odata nu au lipsit s'gduitorile celea mai pericu-

loase, și în casulu celu mai bunu agitațiunile suntu permanente.

Usulu limbai numai în comună, biserica, școlă și în familia, nu este mai multu decâtu o concesione forte nemulțămitoră, bă chiaru ilusorie, pentru ca nici o națiune și nici o limbă nu este și nu va fi asigurată în desvoltarea, cultură și în venitorulu ei, dăca nu i va stă câmpulu deschis în administratiunea politică și judiciară, cum și în legislațiune. Acestu adevăru este alātu de învederat, în câtu aflămu de prisosu a lu mai ilustră cu argumente cunoscute tuturor.

Dupa tôte aceste comitetulu condus nu numai de sacrele sele dorințe cătra limb'a poporulu locuitoru în acestu districtu, ci și inspiratu de puterniculu simțu alu reciprocității de drepturi, cum și de serbinte doru de a vedea odata restaurându se egalitatea de dreptu și cu aceea concordiă prestetotă, rōga pre tôte municipale sorori din acest'a patria, că respingendu epistolele din comitatele Zemlinu și Abauj, se ascepte principiile națiunii romanesci din Transilvania statorite cu respectu la regularea usulu celoru trei limbi ale acestei țiere. Fagarasiu 27 Maiu c. n. a. 1868.

Comitetulu reprezentativu.
(Urmeza subscriptiunile.)

Câte-va cuvinte

„despre necesitatea neîncungiurabilă a comentării pre în. patente urbariale din 21 Iun. 1854, și o pareră modestă despre modulu, cum s'aru pută rescumperă prestațiunile ce apesa pământuriele alodiale și cum s'aru pută efeptu eliberarea dileriloru de la robot'ă fără daun'a posesoriloru.“

(Capetu.)

Acum venim a aminti încă câte-va dubietăți cu privire la curialistii mențiuți în § 16, seu cu alte cuvinte, la dilerii asediați pre pământu alodialu.

Se știe, ca sub revoluțiune și mai târziu dilerii, în credința cumca, fiindu servitutea urbariale stersă prin lege, ei nu detorescu a seryi mai departe: au negatu servitulu și din acest'a causă au fostu scosi brevi manu din locuțiile lor, seu facenduse mai întâi atenți pre calea administrativă ca suntu datori a implini și mai departe servitiile, seu ca suntu datori a tractă în acest'a privință cu domnulu de pământu, căci altcum voru fi scosi de pământu. În urmă acestoru admonițiuni, mai multi dilerii s'au împacatu cu domnulu de pământu, promițendu-i, ca până cându tribunalele urbariale voru decide asupra acestoru pământuri, voru solvi în fiecare anu atâtea și atâtea dile cu palm'a seu cu jugulu.

Multi au umblatu bine cu asemenea împaciuri; dara au fostu multi blastemati cari, profitandu de nesciința bietulu țieranu, l'au înșelat amaru, facendu-lu sa subscrie contracte complicate cu condițiuni, cari lu facu arendatoriu. Bietulu dileriu, înșelat, a luat contractulu, și în credința ca si-a isprăvit bine treb'a, la dusu acasă, și l'a pus în fundulu ladei. Cându vine apoi terminulu pus în contractu, domnulu de pământu, i arată contractulu, în întielesulu căruia a trecut terminulu de arenda; deci lu provoca sa ese afara de pre pământulu lui.

Dăca nu voiesce a est, procedu în contra țieranului, că în contra unui arendasiu și-lu scote cu brachiu. Se pōte ca legea va scuti pre bietulu țieranu fatia cu asfelu de rafinaria a domnilor de pământu, dara remane totusi pendinte întrebarea, cum va judecă tribunalulu urbariale în asemenea casuri? fiindu ca se afla omeni, cari afirma, cum ca atari contracte, încheiate între curialisti și domni de pământu deobliga pre ambe părțile, ba mai multu: acestu contractu servește de documentu, prin care curialistulu recunoște ca pământurile respective suntu de natura alodiale, nu se potu rescumperă, cu atât mai puțin potu da obiectu de procesu urbariale.

Alții dicu: presumpțiunea juridică trebuie sa fia ca acelu contractu dela începutu e falsu, e unu pseudo-contractu, de că atare nu se pōte luă în considerare, decâtu numai în acelu casu, dăca tribunalulu urbariale dechiară pământulu, ce se afla în posesiunea dilerului, că pământu alodiale; apoi este a se scote dela dileriu pre sēm'a dlui de pământu și pentru tempulu, despre care suna contractulu, atât a slujba câtă a făcutu înainte de 1848.

Iera alții luptă pre langa opiniunea, ca aretându dlui de pământu contra dilerului unu con-

tractu de arenda, în form'a legală, nu pōte avu locu presupunerea, cum ca bas'a acestui contractu aru fi înșelare, ci elu este a fi privitu că contractu încheiatu cu învoielă imprimată a părților, prin urmăre presumpțiunea juridică nu pōte fi, ca acestu contractu aru fi falsu, ci dăca s'aru afirmă acest'a, dilerulu detoresce a o constată, și dăca elu n'aru putu documentă, ca contractulu s'a storsu cu fortiă seu nu s'a scrisu asiă precum s'a învoitu elu, atunci, nu se pōte trage la îndoielă, dilerulu e datoriu a solvi în anii defipti sum'a pusă în contractulu de arenda.

Din cele premise amu potut vedea, ca nu este dora nici unu § în patenta, la alu căruia înțepretare sa se pōte unu pōterile și nu este vre-o, înțepretare, pareră care sa nu fia atacată.

Acest'a e caus'a, ca în diu a de astă-di, la cele mai multe casuri, nici domni de pământu, nici prestatori nu potu ști, ore pre basea patentei urbariale au dreptu la cutare mosia seu pământu? Ba nici advocatii nu suntu în stare a da suatu clientiloru sei. Nici starea judiloru urbariali nu e de învidiatu; mai vertosu starea judiloru conscientiosi, căci n'au nici o base secură, carea o-aru potu țienea, că cinosura în judecățile lor. Iera judiloru mai puțin conscientiosi li-se deschide terenu largu spre a favori după placu, unu-a seu altu'a; ei au terenu deschis, ca se esplice acum unu § din patenta asiă, iera de alta data, în casu analogu, altcum, și asiă, în procesu potu se restorne totu de un'a pre omulu seracu fatia cu potintele, chiaru și în casulu, cându dreptatea aru fi pre langa țieranu; ei potu tractă tôte procesele din punctu de vedere nationalu, neconcediendu nici cându, ca se reesa învingatoria caus'a unu'a care e de alta nationalitate fatia cu celu ce e de aceeași nationalitate cu judele, de-si dreptulu și dreptatea s'aru luptă pre langa celu d'antău.

Legelatiunea, ocupându-se de înțepretarea articiloru patentei relativi la dilerii, nu va potu, se nu ia în drepta consideratiune și cestiunea importantă: cum s'aru potu usura rescumperarea prestațiuniloru de pre pământurile alodiale, că dilerii se devina câtu mai curendu proprietari liberi ai acelor pământuri, și că se încete câtu mai curendu robot'a și tacele?

— Dela deslegarea fericită a acestei cestiuni depinde vieti'a, viitoriulu a mai multu de cinci-dieci de mii de familii din Transilvania; interesulu acestoru familii, interesulu proprietariloru, interesele economico-politice ale țierei rechiamă cu urgentia, deslegarea câtu mai grabnică a acestei cestiuni.

În meritulu cestiunii acestia autorulu recomanda trei moduri de rescumparare.

I. Ca statulu se pōte sarcinele rescumparării pământuriloru alodiale în întregu, seu celu patiențiu a trei'a parte. Ast'a aru fi nu numai ecuitabilu, ci și o pretensiune drepta din partea dileriloru. A nume, dilerii nu s'au eliberatu în 1848, ei au implinit și implinescu până astadi robot'a iobăgăscă, care a devenitu acum de trei ori atātu de greă că cea dinainte de 1848, căci servitulu de adi are de trei ori atātu de mare pretiu, că mai înainte; pre langa aceste suntu siliti sa pōte și alte sarcine publice se solvescă contribuțiune și cu acest'a din urmă crescăminte (Zuschlag) pentru desarcinarea pământului în favorulu celoralți locuitori ai țierei. Va se dica: clas'a cea mai misera a poporulu, omeni, caror'a anul 1848 nu li-a adus de câtu greutate, și sarcine nōne, au contrebuitu pentru interesulu domnilor de pământu și alu fostiloru iobăgi; dăca acum acest'a, seu prin acest'a, statulu nu va veni întru ajutorulu nenorocitorulu dilerii, se voru calcă legile ecuității, dreptății, și a le reciprocității.

II În casulu, dăca numitul proiectu de rescumparare nu s'aru potu efeptu aru fi sa se înființeze banche de creditu fonciariu seu banche de împrumutu, de unde dilerii, garantându prin ipotecă proprietății fonciarie (pământurile alodiale), aru potu capetă împrumutu, prin care odata seu în mai multe rate aru potu rescumperă pământurile alodiale. Împrumutul primitu aru fi sa se mortifice prin rate anuale solvite respectivulu institutu de creditu. În câtu pământurile alodiale n'aru potu fi ipoteca destulu de asecuratoriă, statulu ar trebui sa garanteze pentru acelu creditu, seu sa înființeze însuși atari institute de creditu.

III Pentru rescumpararea prestațiuniloru, căroru-a suntu supuse pământurile alodiale, fia-că dileriu (curialistu) sa fia îndetoratu a solvi, în suma